

Гапонова Я.М.

Українська публічна дипломатія: нормативно-правова база

Статтю присвячено дослідженню нормативно-правової бази, яка забезпечує реалізацію публічної дипломатії України. Проаналізовано Закони України «Про систему іномовлення України», «Про інформацію», «Про телебачення і радіомовлення», «Про телекомунікації» щодо забезпечення функціонування публічної дипломатії в Україні. Звертається увага на необхідність вдосконалення нормативно-правової бази, яка забезпечує функціонування публічної дипломатії в Україні.

Ключові слова: публічна дипломатія, нормативно-правова база, зовнішня політика, закордонна цільова аудиторія.

Статья посвящена исследованию нормативно-правовой базы, которая обеспечивает реализацию публичной дипломатии Украины. Проанализированы Законы Украины «О системе иновещания Украины», «Об информации», «О телевидении и радиовещании», «О телекоммуникациях»

относительно обеспечения функционирования публичной дипломатии Украины. Обращается внимание на необходимость совершенствования нормативно-правовой базы, обеспечивающей функционирование публичной дипломатии Украины.

Ключевые слова: публичная дипломатия, нормативно-правовая база, внешняя политика, зарубежная целевая аудитория.

The article is devoted to investigating into the normative legal basis which ensures the realization of the Ukrainian public diplomacy. The laws of Ukraine, such as "On the system of foreign speaking in Ukraine", "On information", "On television and radio broadcasting", "On telecommunications" have been analyzed concerning securing the functioning of public diplomacy of Ukraine. A special attention is paid to the necessity of improving the normative legal basis which ensures the functioning of public diplomacy of Ukraine.

Key words: public diplomacy, legal basis, foreign policy, foreign public.

УДК 341.7(477)

Гапонова Я.М.,
аспірант кафедри
міжнародних відносин
Дніпровського національного
університету імені Олеся Гончара

Постановка проблеми. Зовнішня політика все більше набуває синергетичних проявів, що своєю чергою спонукає до пошуку нових шляхів її реалізації. Напрями реалізації та стратегії, зазвичай, визначаються на державному рівні. Оскільки публічна дипломатія стрімко увійшла в зовнішньополітичну активність світових держав, то на неї покладено чималі сподівання. Щодо нормативно-правової бази публічної дипломатії, то у провідних країнах вона чітко прописана і закріплена рядом наказів, актів, положень тощо. Актуальність дослідження обумовлюється необхідністю аналізу нормативно-правового забезпечення української публічної дипломатії і пошуку його ефективного вдосконалення.

Аналіз літератури. Для дослідження нормативно-правового забезпечення публічної дипломатії України репрезентативними джерелами є Закони України «Про систему іномовлення України», «Про телекомунікації», концепції «Концепція популяризації України», Укази Президента «Стратегія сталого розвитку «Україна – 2020» та інші [19; 20; 22; 23]. Ці джерела розкривають необхідність впровадження методів публічної дипломатії задля репрезентації країни за її межами. Наявність значної кількості правових документів, які регулюють різні аспекти реалізації публічної дипломатії в Україні, вимагають комплексного їх аналізу та з'ясування перспектив удосконалення нормативно-правової бази цього інструмента зовнішньої політики.

Мета статті – проаналізувати нормативно-правове забезпечення реалізації української публічної дипломатії.

Виклад основного матеріалу. У сучасних міжнародних відносинах публічна дипломатія є перспективним інструментом зовнішньої політики

держав, який дозволяє «м'якими методами» поширити відомості про державу, сприяти формуванню її привабливого образу на міжнародній арені. Сучасні тенденції розвитку міжнародних відносин також свідчать, що вмиле й активне використання публічної дипломатії сприяє забезпеченню успішної реалізації зовнішньополітичних завдань держави в сучасних геополітичних умовах.

Публічна дипломатія має широкі можливості для реалізації зовнішньої політики держави, впливаючи безпосередньо на іноземну громадськість, тому потребує від країни-суб'єкта реалізації ґрунтовної трьохсторонньої роботи, а саме: 1) плідна робота уряду; 2) переконливість і легкість донесення агентами публічної дипломатії інформаційного повідомлення; 3) здатність швидкого реагування на зворотній зв'язок від реципієнтів. Методи публічної дипломатії дозволяють безперервно підтримувати прямий зв'язок із закордонною аудиторією без залучення уряду іноземної держави. До одних із основних методів публічної дипломатії належать: встановлення і підтримка комунікаційних зв'язків; впровадження іномовних платформ телемовлення; культурний обмін і таке інше.

Зацікавленість уряду в реалізації публічної дипломатії проявляється у розробці провідних напрямів розвитку та формуванні нормативно-правової бази. Діяльність української публічної дипломатії координується, контролюється і за необхідністю обмежується чинним українським законодавством відповідної галузі. Наявність державної стратегії розвитку публічної дипломатії та необхідних нормативно-правових документів для її реалізації сприяє підвищенню прихильності

зарубіжної громадськості до держави, яка здійснює публічну дипломатію.

Особливістю впровадження публічної дипломатії, на відміну від офіційної дипломатії, є необмежена кількість агентів. Оскільки агентом-учасником публічної дипломатії вважається будь-який суб'єкт, який виявив високий рівень української самоідентифікації і прагнення викликати зацікавленість до своєї країни у закордонного населення, то він може реалізувати публічно дипломатичну діяльність шляхом підтримання зв'язків через інформаційний обмін. Згідно з частиною першою, другою статті 34 Конституції України кожному гарантується право на свободу думки і слова, на вільне вираження своїх поглядів і переконань; кожен має право вільно збирати, зберігати, використовувати і поширювати інформацію усно, письмово або в інший спосіб [1]. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права 1966 року доповнює, що кожна людина має право одержувати і поширювати будь-яку інформацію та ідеї, незалежно від державних кордонів. Однак подібна свобода слова в рамках становлення міжнародних комунікаційних зв'язків контролюється і частково може бути обмежена в інтересах інформаційної безпеки, територіальної цілісності або громадського порядку з метою запобігання заворушенням чи злочинам, для охорони здоров'я населення, для захисту репутації або прав інших людей, для запобігання розголошенню інформації, одержаної конфіденційно або для підтримання авторитету та неупередженості правосуддя [2]. Безпосередній контроль за інформаційними потоками здійснюється й у разі потреби обмежується з метою забезпечення інформаційної безпеки чинними Законами України, порушення яких призведе до притягнення до відповідальності [1-18]. Інформування в публічній дипломатії є основним її методом, специфікою якого є націленість на одержувача інформації: важливо не те, що сказано, а як це сприйнято аудиторією [28, с. 166]. Процес інформування може здійснюватися через прямий контакт за схемою «комунікатор – реципієнт». У такому разі в ролі комунікатора можуть виступати як одна особа чи група громадян України, так і представники діаспори. Основним інструментом, як зазначив колишній президент України Л. Кравчук, є українці, які проживають у різних країнах світу, тому здатні значно збільшити вклад в розвиток популяризації України, ніж ті українці, котрі проживають на Батьківщині [27]. Відповідно до Концепції популяризації України у світі та просування її інтересів у світовому інформаційному просторі зазначається необхідність «... забезпечення взаємовигідної співпраці з українською діаспорою щодо популяризації України та українців, просування їхніх інтересів в інших державах і на міжнародній арені» [23]. Отже, діаспора є важливою складовою публічної дипломатії, саме

вона володіє мовним знанням, розуміє культуру і орієнтується в політичному контексті.

Вагомий внесок у просуванні інтересів України в світі також вносять різноманітні громадські та урядові організації. Однією із організацій, що активно популяризує Україну, є Global Ukraine. Це міжнародна організація, створена та зареєстрована в Києві в 2015 році. Як стверджують засновники, основною метою організації є розвиток стратегії народної, культурної та бізнес-дипломатії за допомогою розбудови комунікаційної платформи з нашими Global Ukrainians – найактивнішими українськими лідерами на глобальному рівні [25]. Міжнародна організація Global Ukraine у своїй роботі керується стратегією розвитку народної дипломатії через мережу Global Ukrainians на 2017–2018 роки, законами України тощо.

Основним завданням публічної дипломатії є сприяння з боку агентів-учасників української публічної дипломатії задоволенню інформаційних, культурних та освітніх потреб іноземної аудиторії, зокрема, шляхом створення та поширення економічних, історично-документальних, культурно-мистецьких, навчально-пізнавальних, розважальних, спортивних програм, програм для дітей та молоді, людей з обмеженими фізичними можливостями, інших соціальних груп. Що своєю чергою регламентується рядом нормативно-правових актів та законопроектів в інформаційній сфері, які стосуються питання формування іміджу чи популяризації держави на міжнародній арені: Рішення Ради національної безпеки і оборони України «Про невідкладні заходи щодо забезпечення інформаційної безпеки України», Доктрина інформаційної безпеки України, Закон «Про іномовлення». На сучасному етапі спостерігається реорганізація законодавчого забезпечення інформаційної та комунікаційної політики України, а саме створено проект Закону України «Про Концепцію державної [національної] інформаційної політики» та проект Закону України «Про основні засади державної комунікативної політики» [26].

Сучасні технології значно полегшують процес розповсюдження інформації, що позитивно позначилось на результативності встановлення, налагодження міжнародних комунікаційних зв'язків із населенням. Медіа-платформи дипломатії є одними з найефективніших технологічних платформ із впровадження, які найчастіше використовуються як інструмент публічної дипломатії. Законодавство України у сфері державного іномовлення регулюється Конституцією України, Законами України: «Про інформацію», «Про телебачення і радіомовлення», «Про телекомунікації», «Про доступ до публічної інформації», «Про інформаційні агентства», «Про Національну раду України з питань телебачення і радіомовлення»,

міжнародними договорами України та іншими нормативно-правовими актами.

Провідною українською мультимедійною платформою іномовлення з 2016 року є «UA|TV». Платформу «UA|TV» було засновано державною владою України, вона є новим проектом, який фактично об'єднав два телеканали, що існували раніше, – УТР (українське телебачення і радіомовлення) та БТБ (Банківське телебачення). Правовим рушієм Мультимедійної платформи іномовлення України став Закон «Про систему іномовлення України». Згідно із ст. 6 указанного Закону до основних завдань державного іномовлення України відноситься: по-перше, забезпечення постійного інформуванням закордонної громадськості про суспільно значущі події в Україні; по-друге, забезпечення платформи для дискусій, що стимулюватиме закордонне населення не лише до сприйняття інформації, але й до формування власного уявлення; по-третє, задоволення інформаційних, культурних та освітніх потреб іноземної аудиторії, що сприятиме зміцненню міжнародного авторитету України [19]. Також необхідність запуску оновленого формату мультимедійної платформи іномовлення прописана вимогами указу Президента України «Стратегія сталого розвитку «Україна-2020», яка передбачає програму популяризації України у світі та просування інтересів України у світовому інформаційному просторі [22]. У рамках стратегії було створено робочу групу – «Цільову команду Програми популяризації України у світі та просування інтересів у світовому інформаційному просторі». Робоча група у своїй діяльності керується Конституцією та законами України, актами Президента України і Кабінету Міністрів України, міжнародними договорами, іншими нормативно-правовими актами, розпорядженнями Глави Адміністрації Президента України, а також Положенням про створення робочої групи «Цільову команду Програми популяризації України у світі та просування інтересів у світовому інформаційному просторі» [24].

Публічна дипломатія – це багатовекторний прояв зовнішньополітичної активності, який не обмежується передачею лише конкретної «сухої» інформації, а й супроводжується демонстрацією колоритних національно-культурних заходів. Публічна дипломатія України доповнює офіційну дипломатію, сприяє реалізації зовнішньополітичних завдань держави, дозволяє покращити сприйняття держави міжнародним співтовариством, тому здійснення публічної дипломатії повинно чітко відбуватися в межах українського законодавства. Наприклад, проведення міжнародних фестивалів державними та недержавними установами регламентується Законами України: «Про культуру», «Про гастрольні заходи в Україні», «Про театри і театральну справу» та інші, в яких пропи-

сано всі права та обов'язки осіб, що займаються культурною діяльністю за кордонами своєї країни.

Окремі аспекти розширення сфери впливу публічної дипломатії та необхідність розвитку позитивних уявлень про Україну у світі простежуються також і в інших документах, наприклад «Стратегія національної безпеки України», в основу якої покладено не лише забезпечення територіальної цілісності, а й сприяння якісно новому зовнішньополітичному позиціонуванню України у світі в умовах нестабільності глобальної системи безпеки [21]. «Стратегія сталого розвитку України до 2020 року» зорієнтована на реформування основних державних сфер діяльності та реалізацію програм розвитку, однією з яких є програма популяризації України у світі та просування інтересів України у світовому інформаційному просторі [22].

Висновки. Таким чином, існуюча в Україні нормативно-правова база регулює реалізацію окремих методів публічної дипломатії. Однак нормативно-правова база української публічної дипломатії сформульована в неповному обсязі, так як не прописана стратегія розвитку та впровадження публічної дипломатії в закордонне суспільство. Відсутні правила моніторингу та підбору ефективного методу впровадження української публічної дипломатії відповідно до інтересів цільової аудиторії. Так само не розроблено план дій роботи публічної дипломатії із країнами першого пріоритету співробітництва. Все це вказує на те, що уряд поки що не приділяє достатньої уваги публічній дипломатії як інструменту зовнішньої політики України. Події 2013 – 2014 рр. в Україні значно активізували роботу уряду у сфері вдосконалення нормативно-правового забезпечення публічної дипломатії та усунення означених недоліків.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Баровська А.В. Понятійно-категоріальний апарат інформаційної сфери : правовий аспект / А.В. Баровська [Електронний ресурс] / Національний інститут стратегічних досліджень. Аналітична записка. – Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/articles/532/articles/505/>.
2. Конституція України : Закон України від 28.06.96 р. № 254к/96-ВР // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 1996. – № 30.
3. Кравчук Л.М. Є така держава – Україна / Л.М. Кравчук. – Матеріали з виступів, інтерв'ю, конференцій, брифінгів, відповідей на запитання. – К. : Глобус, 1992. – 240 с.
4. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права № 2148-VIII (2148-08) від 19.10.73 [Електронний ресурс] / Офіційний веб-портал Верховної Ради України. – Режим доступу : http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_043.
5. Положення про робочу групу «Цільову команду Програми популяризації України у світі та просування інтересів у світовому інформаційному просторі» [Елек-

тронний ресурс] / Реформи в Україні. – Режим доступу: <http://reformsinua.azurewebsites.net>.

6. Про авторське право і суміжні права : Закон України від 23.12.93 р. № 3792-XII // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 1994. – № 13.

7. Про внесення змін до Закону України «Про інформацію» : Закон України від 13.01.11 р. № 2938-VI // Офіційний вісник України. – 2011. – № 10.

8. Про державну таємницю: Закон України від 21.01.94 р. № 3855-XII // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 1994. – № 16.

9. Про Доктрину інформаційної безпеки України : Указ Президента України від 08.07.09 р. № 514/2009 // Офіційний вісник Президента України. – 2009. – № 20.

10. Про доступ до публічної інформації : Закон України від 13.01.11 р. № 2939-VI // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2011. – № 32.

11. Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні : Закон України від 16.11.92 р. № 2782-XII // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 1993. – № 1.

12. Про електронні документи та електронний документообіг : Закон України від 22.05.03 р. № 851-IV // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2003. – № 36.

13. Про захист економічної конкуренції : Закон України від 11.01.01 р. № 2210-III : зі змінами, станом на 16.01.12 р. // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2001. – № 12.

14. Про захист інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах : Закон України від 05.07.94 р. №80/94-ВР // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 1994. – № 31.

15. Про захист персональних даних : Закон України від 01.06.10 р. № 2297-VI : зі змінами, станом на 16.01.12 р. // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2010. – № 34.

16. Про контрольно-розвідувальну діяльність : Закон України від 26.12.02р. № 374-IV : зі змінами, станом на 16.01.12 р. // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2003. – № 12.

17. Про науково-технічну інформацію : Закон України від 25.06.93 р. № 3322-XII // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 1993. – № 33.

18. Про Національну систему конфіденційного зв'язку: Закон України від 10.01.02 р. № 2919-III //

Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2002. – № 15.

19. Про основи національної безпеки України : Закон України від 19.06.03 р. № 964-IV // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2003. – № 39.

20. Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007–2015 роки: Закон України від 09.01.07 р. № 537-V // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2007. – № 12.

21. Про радіочастотний ресурс України : Закон України від 01.06.00 р. № 1770-III : зі змінами, станом на 16.01.12 р. // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2000. – № 36.

22. Про систему інововлення України: Закон України від 08.12.2015 № 856-VIII [Електронний ресурс] / Офіційний веб-портал Верховної Ради України. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/856-19>.

23. Про схвалення Концепції популяризації України у світі та просування інтересів України у світовому інформаційному просторі: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 11.10.2016р. № 739р [Електронний ресурс] / Офіційний веб-портал Верховної Ради України. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/739-2016-%D1%80>.

24. Про телекомунікації : Закон України від 18.11.03 р. № 1280-IV // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2004. – № 12.

25. Руднева В.Ю. Публичная дипломатия как механизм формирования государственной имиджевой стратегии / В.Ю.Руднева // Информация и коммуникация. – 2013 № 4. – С. 163–170.

26. Указ президента «Про Стратегію національної безпеки України Президент України»; Указ, Стратегія від 26.05.2015 № 287/2015 [Електронний ресурс] / Офіційний веб-портал Верховної Ради України. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/287/2015>.

27. Указ Президента України «Стратегія сталого розвитку «Україна – 2020» від 26.05.2015 р. № 287/2015 [Електронний ресурс] / Офіційний веб-портал Верховної Ради України. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/287/2015/paran7#n7>.

28. Global Ukrainian [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://global-ukraine.org/viziya-misiyatsinnosti/>.